

Importanța cercetărilor arheologice Bucureștene din perioada 1923—1948

În valoroasa sa monografie, *Istoria Bucureștilor* G. I. Ionescu-Gion postulase prezența unor așezări preistorice pe înălțimile și terasele riuurilor și lacurilor de pe meleagurile bucureștene. Prezumțiile sale erau întărite prin faptul de descoperirea, în Dealul Spirei, a unor ciocane de piatră și a unor „piramide” de lut, în ultima decadă a veacului trecut, iar cu prilejul lucrărilor pentru captarea apelor de la Arcuda s-ar fi dat peste unelte de piatră. Nu știm care va fi fost soarta obiectelor de la Arcuda, știm doar că cele din Dealul Spirii au fost dăruite lui Ion I. C. Brătianu. Prin anul 1940, soția acestuia, Eliza Brătianu mi le-a dăruit pentru Muzeu: două ciocane de piatră, o gresie de ascuțit, două obiecte de lut ars, în formă de piramidă perforată transversal în partea superioară, din categoria așa ziselor greutăți pentru războiul de țesut, în cazul de față însă pirostirii pentru vatră (adică două suporturi în a căror orificii se fixa frigarea), s-au mai găsit două așchii de cremene, atipice, bucăți de chirpici ars, și câteva fragmente ceramice puțin fi încadrate în cultura materială Tei-București, din epoca bronzului.

Pînă în a doua decadă a veacului nostru arheologia preistorică se poate asemui, la noi, cu o floare plăpîndă crescută la umbra arheologiei clasice. În decursul celui de al treilea deceniu a prins rădăcini tot mai puternice, devenind o știință de sine stătătoare, datorită lui Ion Andrieșescu și lui Vasile Pirvan.

Datorită acestora au fost inițiate săpături arheologice în primul rînd în Muntenia între 1924—1925 avînd drept obiectiv așezări din orînduirea comunei primitive dealungul Dunării cit și la nordul acesteia, cercetări la care au luat parte elevii lui Pirvan, la Tinosul, pe Prahova: Radu și Ecaterina Vulpe; la Glina-Bobești — Bălăceanca: Ion Nestor; la Sultana, Gumelnița, Căscioarele, Spantov, Mănăstirea, Lacul Boian: Vladimir Dumitrescu, Gheorghe Ștefan, Vasile Christescu și alții. Alt elev al lui Pirvan, C. S. Nicolaescu-Plopșor, găsește, într-o perieghză, câteva fragmente ceramice din vîrsta mai veche a fierului, la Băneasa, în dreptul stîlpilor de telegrafie fără fir, pe care le publică în *Cronica Numismatică și Arheologică* din 1922. Teritoriul Bucureștilor propriu zis, rămăsese descoperit. Se cercetau așezări cunoscute prin investigații mai vechi, bunăoară Sărata-Monteoru, unde un cercetător german făcuse săpături în timpul războiului și Piscul Crășani, așezarea

getică de pe Ialomița. Cea din urmă, cercetată de Andrișescu, în 1923 a contribuit la alcătuirea monumentalei opere a lui Pirvan: *Getica*. Fiind vorba de acesta îmi reamintesc cum l-am cunoscut pe Pirvan când a venit la Sighișoara în a cărui Muzeu mi-am făcut ucenicia întreprinzând uneori săpături la Witenberg (Dealul Turcului) așezare din epoca bronzului și din a doua epocă a fierului geto-dacic, situată la 5 km de oraș, investigații de pe urma cărora m-am ales cu un citat în sus-numita lucrare a magistrului, după ce îi semnalasem câteva obiecte și-o rîșniță, din tuf vulcanic, cărăte de mine, pedestru, pe o cumplită arșiță, de la așezare pînă în Muzeul din turnul Cetății.

Rîșnița figurează în *Getica* alături de alte două exemplare de la Tinosu și Mănăstirea (fig. 345, și p. 499).

Revenim la București.

De-a lungul celor două riuri, Colentina și Dîmbovița și a teraselor lacurilor, erau numeroase gropi rămase de pe urma carierelor de nisip și a cărămidărilor a căror foame de pămînt schimba topografia locurilor; vîntul ridica în virtejuri colbul strămoșilor în timp ce vestigiile culturilor materiale, fărâmițate, plămădite în lut, erau arse în cuptoarele cărămidărilor. Așa s-au mistuit sumedenie de așezări, necropole și alte monumente ale trecutului.

Din anul 1923 m-am dăruit cercetării acestor meleaguri, cu mici întreruperi; pe cont propriu, pînă 1928, cu subvenții din partea Municipiului și a altor foruri, din 1929 pînă în anul 1948, în cadrul săpăturilor arheologice ale Muzeului Municipiului București.

Investigațiunile noastre s-au limitat, în prima lor etapă, la depistarea așezărilor vechi primejduite de a fi distruse prin lucrări de pămînt; la cercetarea lor zilnică pentru stringerea obiectelor provenind din surpările malurilor prin extragerea nisipului, pietrișului și pămîntului din cariere și cărămidării.

Începînd cu așezarea din capătul străzii „Zidurile din Vii”, în spatele gării Obor, în margina lacului Fundeni, am dat peste o vastă așezare a culturii materiale Gîlna III, din epoca de bronz; am continuat pe țărmurile lacului Tei, salvînd bogate și valoroase vestigii ale unor vremuri, ce ne-au dat, aici, în afară de rămășițe asemănătoare celor de la Fundeni, puțința de a descoperi o cultură, din epoca bronzului, pe care am denumit-o București — Tei; urme de viețuire din prima și din a doua epocă a fierului geto-dacic, din epoca imperială romană, din timpul migrațiilor ca și din secolele IV, VI, VII, cărora se adaugă materiale din veacurile IX, X, și XIV. S-a continuat cercetînd așezări de-a lungul Colentinei, la Bucureștii-Noi, Străulești, Dămăroasa; pe Dîmbovița la Ciurel, Dudești, Vitan, Popești-Leordeni și altele.

Trecînd peste linia de centură a fost identificată așezarea eneolitică de la Măgura Jilava în Valea Sabarului, de unde provin obiecte expuse în Colectia Istrate-Çapșa, donată de dr-ul Istrate orașului Turnu-Severin.

A doua etapă e caracterizată prin săpăturile arheologice întreprinse între anii 1929—1948, săpături ce au dat descoperirilor vechi o su-

reolă științifică, îngăduind, prin cercetări noi a contribui la smulgerea din neguri a unor mărturii nescrise ale istoriei noastre străvechi.

Începuturile nu au fost ușoare. Am dat peste multe impedimente datorită unor oameni ce-și făceau o plăcere a-ți pricinui neplăceri. Din fericire s-au găsit și alții care ne-au netezit calea, acordându-ne mai mai mult decât un sprijin: Ion Andrieșescu, Nicolae Iorga, Constantin Moisil, Virgil Drăghiceanu, Dem. I. Dobrescu, Paul Nicorescu, C. C. Giurescu, Stanciu Stoian, Alexandru Neagu... Celor plecați dintre noi ploase aduceri aminte, celor rămași, recunoștință.

La Măgura Jilava (1929) s-au aplicat, pentru întâia oară, sancțiunile prevăzute împotriva celor ce contravin dispozițiilor Legii noastre în privința monumentelor istorice. Proprietarul cărămidăriei s-a opus efectuării săpăturilor arheologice, continuând distrugerea așezării printr-o exploatare mai intensivă a carierei. În urma intervenției Muzeului Național de Antichități, prin I. Andrieșescu, Ministerul de Interne a oprit exploatarea, determinând pe proprietar a ne ruga să începem cât mai grabnic săpăturile pentru a-și putea redeschide întreprinderea.

În decursul anilor au fost supuse săpăturilor 36 de așezări din cuprinsul centurei orașului, depășind-o prin extinderea în câmpie, muzeul tinzând de pe atunci să devină un muzeu regional. S-au editat unele publicații relative la activitatea științifică,¹ s-au ținut comunicări la congrese și societăți științifice în țară și peste hotare, popularizarea lor prin conferințe în săli publice la radio și articole în presă, prelegeri la Universitatea populară din Vălenii de Munte.

Care sînt roadele științifice ale acestor cercetări, lăsînd la o parte aportul material care a îmbogățit muzeul? E greu ca răspunsul să vină din partea celui ce le-a întreprins; ca atare ne vom rezuma atingînd doar tangențial aportul lor, așa cum îl înregistrează unele publicații ale cercetătorilor români sau străini ca și excerptări din recenzii relative la activitatea științifică din perioada respectivă. Nu vom uita să reamintim Istoria Bucureștilor, ca și Istoria Românilor de N. Iorga, pe de altă parte Istoria Românilor și Istoria Bucureștilor de C. C. Giurescu, care folosesc un bogat material provenind din cercetările arheologice Bucureștene, de asemenea lucrarea de doctorat a lui I. Nestor. *Der Stand der rumänischen vorgeschichtsforschung* (1933) și, mai recent,

¹ Săpăturile de la Măgura Jilavei, Raport preliminar, (1928); Din preistoria Bucureștilor, 1929; Cîteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor (1932); Am editat de asemenea primele 2 numere din publicațiile Muzeului municipiului București; Săpăturile de la Vidra, raport preliminar 1934; Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor; Siedlungen der Keiserzeit und der Völkerwanderungszeit bei Bukarest, Frankfurt/Main, 1934; Săpăturile arheologice de la Snagov 1935; Tombs à incineration de l'âge de fer et de l'époque romaine dans la région de Bukarest, 1935; Un cachet de potier trouvée a Tei; Un tombeau de l'époque romaine trouvée à Giulești; Relics of romanian prehistory about 2500-1800 B.C., London, 1934; New relics of Romanian prehistory about 2500-1800 B.C. London, 1935; Civilizația tip București (Die Bukarester Kultur), 1936; Steinkupferzeitliche Plastik aus einem wohnhügel bei Bukarest, Berlin, 1938 și altele. În colaborare, cu De-ul Sabin Manuilă: Istoria raselor și civilizațiilor din regiunea București 1933.

Tratatul de Istorie a României, vol. I, editat de Academia R.S.R., *Istoria orașului București* editată de Muzeul de istorie a municipiului București ș.a.

Valeriu Leahu, în a sa lucrare *Cultura Tei* (1966): spune „Descoperitorul ei (...) a scris, în 1935, lucrarea intitulată *Civilizația tip București — Die Bukarester Kultur*. Studiul elaborat cu ani în urmă își păstrează și astăzi, neștirbită, valoarea sa, iar meritele autorului nu vor putea fi de nimeni și niciind tăgăduite. Într-o vreme în care dezvoltarea, științei și strădanile diferiților cercetători au fost adesea puțin înțelese și încurajate în România Rosetti a știut face față și el multor opreliști ivite în cale-i și da la iveală o lucrare care, oricum, a completat atât de binevenit cunoștințele arheologiei comunei primitive de la noi...” (...) *Lucrarea (...) constituie până azi, apărutul cel mai substanțial și mai însemnat*”.

După publicarea primului număr din „*Publicațiile Muzeului Municipiului București*”, *Periodicul arheologic „Germania”* din Frankfurt pe Main, nr. 18 din 1934, publică o recenzie sub semnătura unuia din cei mai reputați preistoricieni ai lumii: Paul Reinecke, „*Denu V. Rosetti. Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor.*” „*Săpăturile de la Vidra*”.

„În pofida multitudinii noilor descoperiri, prin care cercetările solului în România, mai cu seamă după război, contribuie la elucidarea preistoriei Europei răsăritene, descoperirile năvalnice de la Vidra aduc din nou diferite surprize”. Și cunoscutul cercetător amintește sincronizarea propusă privind fazele Vidra I, Boian II, Vidra II, Gumelnița etc. așa cum aceasta reiese din săpăturile noastre (...).

„În concluziile critice asupra descoperirilor de la Vidra autorul respinge pe bună dreptate și situațiile cronologice tardive, în privința sfârșitului culturii Gumelnița, făcută de alți cercetători”.

La 27 martie 1931, A. M. Talgreen, autorul *Pontidei Preșcifice*, profesor la Universitate și Director al Muzeului din Helsingfors ne confirmă primirea lucrării: „*Beiträge zur Chronologie der rumänischen Bronzezeit*” pe care dorește s-o publice în revista finlandeză *E.S.A. (Eurasia septentrionalis Antica)*.

Ilustrul savant scria: „*Lucrarea dvs. mă interesează în mod deosebit, pentru noi toți cei ce se îndeletnicesc cu arheologia Europei răsăritene, țara dvs. alcătulește unul din cele mai importante noduri de comunicație (...) spațiul necesar vă stă la dispoziție în cadrul revistei. Dorește să am reproduceri fotografice bune și desene (...)*”.

Până la urmă nu m-am decis să consimt la publicare, dorind a îmbogăți studiul cu date noi și mai concludente.

Același într-o scrisoare din 6 iulie 1932 scria „*Sînt convins, că descoperirile arheologice din România vor fi de o importanță extraordinară pentru cercetările preistorice europene. Vă felicit că puteți lucra într-o astfel de țară*” închei citatul și redau pasajul în original: „*Ich beglückwünsche Sie in einem solchen Lande arbeiten zu Können...*”.

Mă rezum trecînd peste alte multe mărturii ale activității și aportului adus științei din partea cercetărilor preistorice ale muzeului municipiului București, vom reaminti doar una mai recentă, datorită lui Jiri Neustupny, în Slovoenska Arheologia VI, 2, 1958; „Importanță europeană a dobîndit Preistoria Românească mai cu seamă prin săpăturile, analizele și sinteze ale neoliticului. Printre cei care și-au cîștigat merite în privința progresului cercetării neoliticului românesc și balcanic trebuie numărați, în afară de Ion Nestor, cel puțin D. Berciu, Hortensia și Vladimir Dumitrescu, Dinu V. Rosetti, Radu Vulpe și alții”. Muzeul municipiului București a întreținut relații cu multe instituții științifice din Europa, din Statele Unite ale Americii și alte continente.

A făcut comunicări la Academia Jugoslavă de științe și arte — relativ la inscripții vechi și la Academia regală Suedeză — în privința bînăriei clandestine de la Snagov. A întreținut relații și schimburi de publicații cu institute de cercetări și muzee din U.R.S.S., într-o vreme cînd țara noastră nu avea legături cu Uniunea Sovietică, începînd din anul 1935. A contribuit, prin cercetări la descoperirea și omologarea mai multor culturi din comuna primitivă. În Paleolitic a identificat prezența levalloisianului și mousterianului la București; în neolitic faza Bolintineanu, Vădastra I, faza Vidra (Boian), cultura Hamangia, Gumelnița A₁, cultura movilelor funerare cu ocră; cultura București-Tei, cu trei faze; cultura Bordei-Herăstrău; Rituri funerare getice, la Snagov și Popești-Novaci.

Pe lîngă așezări din veacurile II, III, și IV autohtone și din timpul migrațiilor, a dat, stabilind succesiunea stratigrafică, pentru întia oară, la Dămăroaia, între două culturi prefeudale, una autohtonă din secolele VI-VII și alta străromânească datată, ulterior în secolele IX-XI, ca și urme de viețuire din secolul XIV. A inițiat și executat săpături arheologice în domeniul arheologiei feudale, începînd cu cercetările la mănăstirile Snagov, Plumbuita și la Casa Goleștilor din Golești.

S-ar putea, ca în decursul activității mele să nu fi dat tot ce se putea da: au rămas, desigur, multe lacune. S-ar putea ca ceea ce am acumulat, ceea ce știm, să nu fie decît un reflex al istoriei, nu istoria însăși, aceasta pentru că trecutul, în care încercăm a pătrunde, este asemănător mării cu nenumăratele ei unde: îi percepi ritmul, nu poți însă să-i numeri valurile...

În încheiere, urez copilului ce-și serbează azi semicentenarul, copil gîndit de alții dar zămislit de mine, o viață îndelungată și prosperă. În ce mă privește, în așteptarea centenarului său, la care mă îndoiesc că voi putea lua parte, mă simt cu adevărat fericit că mi-e îngăduit, cum zicea A. M. Talgreen, să mai pot lucru într-o astfel de țară; fericite, poate pentru că, — cum spune Stendhal: „Vocația este fericirea de a avea drept îndeletnicire pasiunea sa”!

Viață, creștere, floare!

Importance des recherches archéologiques Bucarestoises entre 1923 et 1948

RÉSUMÉ

L'auteur met en évidence les recherches archéologiques qu'il a entreprises dans le cadre de la ville de Bucarest entre 1923 et 1948.

Ainsi, on met en évidence les fouilles de l'habitat „Zidurile din vii”. (Les murs des vignes), celles de Măgura Jilavei, ainsi que les 38 habitats dépistés et étudiés compris dans le territoire de la Capitale.

Les fruits scientifiques de ces recherches comportent l'apport matériel qui a enrichi le musée, de même que les publications éditées par l'auteur de l'article par les „Publications du musée du municipe de Bucarest” et dans d'autres revues de spécialité à l'étranger.

Pendant la période mentionnée on a entretenu des relations avec des instituts scientifiques d'Europe, des Etats-Unis de l'Amérique et d'autres continents.

Habitats du VI—VII-ème siècle de n.è ont été datés pour la première fois sur des bases stratigraphiques à Dămăroaia.